

w RP w latach 1999-2001 / A.Piekara. – Warszawa, 2003. – 213 s.

17. Piekara A. Samorząd terytorialny a jakoś administracji publicznej: księga jubileuszowa w dziesięciolecie istnienia Centrum Samorządu Terytorialnego i Rozwoju Lokalnego / A.Piekara. – Uniwersytet Warszawski, Centrum Studiów Samorządu Terytorialnego i Rozwoju Lokalnego, 2002.

18. Płoskonka J. Reforma administracji publicznej 1998-2001 / J.Płoskonka. – Warszawa, MSWiA, 2001.

19. Reforma administracji publicznej «Państwo sprawne, przyjazne, bezpieczne», Wybór opinii i ekspertyz. Tom II. – Warszawa: Elipsa, 1997.

20. Reguński J. Regionalizacja w Polsce. Problemy, kierunki i koncepcje / J.Reguński. – Warszawa: FRDL, 1998.

21. Rydlewski G. Systemy administracji publicznej w państwach członkowskich Unii Europejskiej / G.Rydlewski. – Warszawa, 2007.

22. Sochacka E., Kraśko T. Rzeczpospolita demokracji lokalnej / E.Sochacka, T.Kraśko. – Warszawa, 1996.

23. Ujazdowski K. Dobry i sprawny rząd / K.Ujazdowski. – Warszawa, 1997. – 214 s.

24. Wysocka E., Koziański J. Przesłanki regionalizacji: zarys strategii rozwoju i polityki przestrzennej / E.Wysocka, J.Koziański. – Warszawa, 1998.

Savka O.V., Ph.D. student of foreign policy department, Mariupol State University (Ukraine, Mariupol), alex_sava@ukr.net

Administrative and territorial reform in Poland: the revolution of regional management

The article examines the process of reforms of the administrative-territorial division of the Poland Republic, which began in 1990 and has been developed in 1998 under the leadership of the government of Jerzy Buzek. In fact, the reform provided radical changes in the management and regional development in general, and also decentralization of power in the country. The main goal was full transfer of authority to the low levels. The reform was approved three-tier system in the country under the scheme gmina – powiat – voivodship. In turn, holding territorial reform was also due to the integration processes in the Polish Republic. Changes in the territorial division of the country's accelerated transition of the country to the «European Rails» and actually meet the European system of NUTS.

Keywords: Poland, regional policy, domestic policy, NUTS, administrative-territorial reform, European integration.

Савка А. В., соискатель кафедры международных отношений и внешней политики, Мариупольский государственный университет (Украина, Мариуполь), alex_sava@ukr.net

Административно-территориальная реформа Польши: революция регионального управления

Рассматривается процесс реформирования административно-территориального деления Республики Польша, который начался в 1990 году и получил свое развитие в 1998 году во время руководства правительства Ежи Бузека. Фактически реформа предусматривала коренные изменения в системе управления и регионального развития страны в целом, а также децентрализацию власти. Основной целью была полная передача властных полномочий на места. Реформой было закреплено трехуровневую систему в стране по схеме гмина – повят – воеводство. В свою очередь проведение территориальной реформы было еще обусловлено и евроинтеграционным процессом в Польской Республике. Изменения территориального деления страны ускорили переход страны на «европейские рельсы» и фактически отвечали европейской системе NUTS.

Ключевые слова: Польша, региональная политика, внутренняя политика, NUTS, административно-территориальная реформа, евроинтеграция.

* * *

УДК 327.3:329.7

Плевако І. Г.

кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, Національний університет «Острозька академія» (Україна, Острог), ihor.plevako@oa.edu.ua

ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКИЙ ГЕОПОЛІТИЧНИЙ АЛЬТЕРГЛОБАЛІЗМ ТА СУСПІЛЬНИЙ АНТИГЛОБАЛІЗМ

Метою розвідки є визначення характерних ознак антиглобалізаційних та альтерглобалізаційних процесів у країнах Латинської Америки.

У дослідженні було використано політико-описовий, нормативно-ідеологічний, нормативно-гіпотезотворчий, а також аналітико-прогностичні методи. Системний підхід до проблеми дав можливість виявити причинно-наслідкові зв'язки, а також проаналізувати детермінанти, які вплинули на поведінку окремих латиноамериканських держав у сучасних умовах. Послужили розкриттю теми й формальні методи спостереження та порівняння, які доз-

волили оцінити місце латиноамериканських акторів в антиглобалізаційних процесах та врахувати їх потенціал та стійкість до викликів глобалізації.

Доведено, що до яскраво виражених альтерглобалізаційних геополітичних тенденцій варто відносити дії урядів латиноамериканського регіону у контексті інтеграційних механізмів ALBA та UNASUR. Виявлено, що розвинуті антиглобалістські суспільні рухи створили надзвичайно сприятливий ґрунт для посилення геополітичних альтерглобалістських тенденцій у країнах Латинської Америки.

Ключові слова: геополітика, Латинська Америка, латиноамериканський антиглобалізм, латиноамериканський альтерглобалізм, міжнародні відносини у латиноамериканському регіоні.

З огляду на динамічні геополітичні процеси, що відбуваються у Західній півкулі наприкінці ХХ – поч. ХХІ ст., латиноамериканський регіон привертає до себе все більше уваги. У науці на порядку денному опинилися політичні, економічні, соціальні перетворення, а також причинно-наслідковий зв'язок між цими явищами. Однією з актуальних і малодосліджених у вітчизняній науковій літературі тематик залишається проблема позиціонування та участі латиноамериканського регіону у глобалізаційних, альтерглобалізаційних та антиглобалізаційних процесах не лише на регіональному, а й на глобальному рівні.

У сучасній зарубіжній науковій літературі нерідко зустрічається теза про те, що країни Латинської Америки найбільш рішуче виступили проти процесів глобалізації, що дало підстави окремим дослідникам увесь регіон називати «лабораторією альтерглобалізму» [0, с. 24-26; 0, с. 8; 0; 0]. Таким чином, у дослідженні пропонується гіпотеза про те, що офіційні кроки латиноамериканських держав, спрямовані на захист національної економіки і політики, варто розглядати як наслідки альтерглобалізаційної тенденції, а поширення соціально спрямованих та демографічних суспільних рухів, а також особливе позиціонування локальних громад – як заходи, що мають яскраво виражені антиглобалізаційні ознаки.

У визначеннях як латиноамериканського альтерглобалізму, так і антиглобалізму часто розуміють певний спротив процесам глобалізації, прихильниками яких, більшою мірою, є ті сили (міжнародні актори), які володіють потужним економічним та військовим потенціалом. Отже, метою цієї розвідки є визначити характерні ознаки антиглобалізаційних та альтерглобалізаційних процесів у країнах Латинської Америки, вказавши на їх причини та наслідки у регіональних геополітичних процесах [0, р. 188-189].

Варто зазначити, що різні аспекти проблеми, що досліджується, привертають увагу, головним чином, зарубіжних науковців, зокрема Д. Койета, К. Д. Плейєрса, К. Мілані, Л. Райнольдса, К. Мілішевського, Д. Массяха, М. Старнавського, К. Майданіка, А. Пятакова А. Коржова та ін., а також окремих українських науковців М. Шепелева, О. Постол, М. Трофименка. Втім, виразною є проблема відсутності у наукових доробках чіткої межі між альтерглобалізаційними та антиглобалізаційними процесами, оскільки у названих авторів одні й ті ж поняття та пов'язані із ними події окреслюються подібними означеннями та підтверджуються однаковими прикладами. Геополітичний вимір цих понять у вітчизняній політичній науці дотепер не став предметом окремої розвідки, що й обумовлює потребу наголосити на відмінностях термінів і явищ, що перебувають у науковому обігу.

Розвиток низки латиноамериканських країн пов'язаний із формуванням державності в контексті постколонізаційних процесів (визвольних рухів), посткомуністичних реалій, конфліктів між корінним населенням регіону та іммігрантами тощо [0, s. 47-48]. Історично склалося так, що латиноамериканський регіон став сферою впливу високорозвинутих «країн Заходу». Отже латиноамериканський антиглобалізм – це не лише активні дії суспільних груп тиску, спрямовані проти глобалізації, а й процеси, що безпосередньо пов'язані з низкою соціальних конфліктів, усвідомленням несправедливості, почуттям солідарності і бажанням перетворити капіталізм у справедливішу систему розвитку.

Варто погодитись з твердженням дослідників М. Шепелева, М. Трофименка та О. Постол про те, що, на противагу антиглобалізму, латиноамериканський альтерглобалізм має на меті подолання наслідків неоліберальної глобалізації шляхом протистояння проектам останньої і підтримки альтернативних проектів інтеграції регіону [0; 0, с. 404; 0, с. 24-25]. Передусім, тут йдеться про Латиноамериканську асоціацію інтеграції (ALADI), створену у 1980 р. На певному етапі це об'єднання зробило істотний внесок у становлення процесів економічної інтеграції в Латинській Америці, створивши міжнародно-правові передумови виникнення та еволюції найбільших субрегіональних об'єднань – Андського співтовариства і МЕРКОСУР, а також сприяло підписанню та уніфікації двосторонніх економічних угод [0, с. 132].

Починаючи з 60 рр. ХХ ст. вплив на латиноамериканський регіон з боку «великих держав» почав зростати. Це, у першу чергу, було зумовлено збільшенням кількості інтегрованих ринків, для яких властиві були активні процеси приватизації та лібералізації, а відтак, і суперництво на світовому ринку окремих країн і організацій. По-друге, почала зростати вага транснаціональних (ТНК). По-третє, в глобальному процесі ухвалення рішень відбувалося зменшення ролі національних держав на користь низки міжнародних організацій (UN, NAFTA, WTO, G7, EU) [0].

Символічним початком антиглобалізаційних процесів стали події у Мексиці, коли відбулися виступи проти політики держави індіанців зі штату Чьяпас в день (1 січня 1994 року), коли Мексика приєдналася до угоди про вільну торгівлю (NAFTA). Сапатистська армія національного визволення (Ejército Zapatista de Liberación Nacional) зайняла декілька населених пунктів. Рух Чьяпас витоками мав селянський рух, який ще у 1910 р. призвів до мексиканської революції під керівництвом Еміліано Сапата (Emiliano Zapata Salazar, 1879-1919) і Хосе Доротео Аранго Арамбула, більш відомого як Панчо Вілья (Pancho Villa, 1878-1923) [0, s. 47-48].

На думку нідерландського економіста Роберта Вента (Robert Went), в 1994 році розпочалася перша криза глобалізованого світу, так звана «мексиканська криза», причиною якої стало поширення ідеї про те, що неоліберальний проект не міг далі функціонувати на цих теренах [0, р. 110-111]. Таку ж точку зору поділяв і мексиканський історик та економіст Карлос Рохас (Carlos Antonio Aguirre Rojas), який переконував, що за результатами правління президента С. де Гонтарі 70% сімей були не в змозі придбати основні продукти [0, р. 25-27], а підписання Мексикою договору НАФТА поставило

під загрозу традиційний індіанський спосіб життя [0, s. 47-48].

Отже, неосапатисти зосередилися, головним чином, на боротьбі за права індіанців, ставши джерелом натхнення для сучасних антисистемних рухів. Боротьба неосапатистів сприяла проведенню національних нарад, присвячених боротьбі з наслідками неоліберальної глобалізації. Основним фактором, що вплинув на активність неосапатистського руху, і водночас, його результатом стало відновлення почуття ідентичності, яке у контексті нових суспільних рухів у Латинській Америці мало інструментальний характер. Зазвучали заклики до радикальної зміни світового порядку за допомогою регіональних політичних, соціальних, культурних платформ [0, р. 173]. Польський дослідник М. Старнавський назвав цей процес «рухом рухів» або ж «коаліцією коаліцій» [0, s. 172]. У Латинській Америці це проявилось у зростанні популярності «лівих» доктрин і трьох основних напрямів руху (міжнаціонального, соціального та ідейно-організаційного), які, водночас, мали яскраво виражене геополітичне забарвлення.

Діяльність представників таких рухів вийшла за межі національних інтересів, об'єднавши зусилля громадянського суспільства в країнах як Півдня, так і Півночі у рамках мереж організацій, що працюють в етнічному та соціальному руслі. Прикладом може бути діяльність Всесвітнього соціального форуму, яких з 2001 року вже відбулося 13 [0, р. 173].

Антиглобалістський рух став на сторожі інтересів груп суспільних меншин (індіанських груп, селянських осередків, жіночих організацій, профспілок та організацій, що загалом борються за права людини). Такий спосіб латиноамериканського регіонального позиціонування перетворився у критику капіталізму, уособленням якого є, передусім, Сполучені Штати і пов'язані з ними національні і транснаціональні корпорації. Це також стало підґрунтям для відродження «лівих» настроїв, що, однак, підтримували демократичний, а не революційний шлях суспільних перетворень. Прикладом таких тенденцій може служити обрання президентом Бразилії у 2003 році Луїса Інасіу Лула да Сільви. Крім того, розгортання демократичних настроїв стимулювало процеси, у яких антиглобалістський рух переріс у мультикультурний рух, що поважав принцип толерантності [0, s. 172].

Згодом рух латиноамериканських антиглобалістів поєднав ідейну та організаційну різноманітність, що було результатом синтезу соціалістичних, ліберально-демократичних і, подекуди, анархічних постулатів. Тому, погоджуючись з К. Мілішевським, варто говорити про поширення таких ідеологій, як «кастроїзм», анархізм і троцькізм. Прикладом останнього стала популярна Міжнародна марксистська тенденція (International Marxist Tendency, IMT), що була започаткована у 1991 році. З 30 країн, де вона поширена, у латиноамериканському регіоні IMT сьогодні функціонує у Мексиці, Венесуелі, Чилі, Аргентині та Перу.

Заклики створити потужний глобальний рух проти неоліберальної політики Заходу були проголошені на Першому Всесвітньому соціальному форумі (як антитеза Всесвітньому економічному форуму у Давосі), що проходив 25-30 січня у 2001 році у бразильському місті

Порту-Алегрі. Цей захід об'єднав багаточисельну армію противників глобалізації. Було ухвалено рішення створити на низовому рівні громадський рух, що діяв би на основі міжнародної організації як маніфест незадоволення і віри в здатність змінювати реальність [0; 0, s. 62].

Разом з тим, хотілося б наголосити на відмінностях між проявами антиглобалізму, серед яких, наприклад, індіанський та селянський рухи, специфічні для латиноамериканського регіону, та рухи, які своєю діяльністю сприяють виробленню державної і міждержавної політики, що, на нашу думку, доцільно окреслити як альтерглобалізаційні тенденції. До останніх, насамперед, відносяться рухи, що відстоюють захист навколишнього середовища, суспільні рухи проти фінансової залежності латиноамериканських держав та їх заборгованості перед зовнішнім світом, а також рухи за справедливий міжнародну торгівлю.

Для індіанських та екологічних рухів важливим є демографічний фактор, тому що на латиноамериканських просторах кількість індіанців доволі численна. За різними оцінками вони складають у середньому до 15% усіх мешканців регіону. Разом з тим, кількість індіанців в окремих країнах вища за середньостатистичний рівень. Для прикладу, в Еквадорі це – 25% населення, у Гватемалі – 40%, Перу – 45%, у Болівії – від 55% [0, s. 57-59]. Індіанський рух, що розвинувся в Андських областях, отримав першорядне значення для латиноамериканського антиглобалізму. На думку М. Старнавського, у зв'язку з ідеологічною та організаційною різноманітністю члени таких рухів прагнуть брати активну участь у політичному житті.

Більшість індіанських рухів, що поширилися у Латинській Америці, захищають ідею домінуючої ролі своєї власної культури. Таке антиглобалістичне мислення проявилось в акціях протесту проти нищення навколишнього середовища, неолібералізму та експлуатації робітників [0, p. 141-142].

Індіанські рухи латиноамериканського регіону, що борються за вирішення екологічних проблем, викликаних безвідповідальною господарською діяльністю потужних ТНК, стали настільки популярними, що переросли у повноцінний суспільний рух, який науковці і політики у літературі назвали «екологічним рухом». У своїй діяльності члени та прихильники екологічних організацій в основному зосередились на боротьбі з деградацією навколишнього середовища. Дії представників корінного населення, селян і членів міжнародних організацій були зосереджені на спільній меті – захисті середовища. Про масштабність цього руху у Латинській Америці говорить статистика: із 183 існуючих у світі організацій, що борються проти наслідків неоліберальної політики у сфері екології, 102 припадає на латиноамериканський регіон, 80 з яких – у Бразилії, 4 – в Уругваї, 3 – в Еквадорі і по 2 – в Аргентині, Панамі, Перу, Чилі та Парагваї та ін. [0, p. 147-148]. На сьогодні окремі антиглобалізаційні рухи переформатувались у альтерглобалізаційні, оскільки долучилися до вирішення екологічних проблем як у державах регіону, так і за їх межами. Головними вимогами представників цих рухів є вирішення проблем виснаження ґрунтів, неналежної утилізації звалищ токсичних відходів промислового виробництва,

непродуманої експлуатації природних ресурсів, а також проблема переслідування владою активістів екологічних рухів. Крім того, екологічна проблема вийшла за межі локальної та суспільної категорії і навіть зачепила державний суверенітет, міжкультурні конфлікти, інтереси потужних міжнародних (приватних) акторів. Більше того, пов'язуючи екологічну проблему з економікою, можна погодитись із К. Мілані, який зазначив, що екологічні проблеми у Латинській Америці ставлять під сумнів умови відтворення капіталу [0, p. 146].

Варто згадати і про рух за списання заборгованості бідних країн та рух за справедливий торгівлю. До найбільш важливих організацій цих напрямів, що працюють в Латинській Америці, відносяться «Ювілей 2000», «Ювілей Півдня», Міжнародна коаліція за скасування боргів (Freedom from Debt Coalition) та інші. Соціальні рухи латиноамериканських країн і представники Міжнародної коаліції за скасування боргів зажадали негайного списання боргу та ліквідації ролі низки фінансових інституцій, в першу чергу Світового банку (СБ) і Міжнародного валютного фонду (МВФ). Заборгованість з'явилася ще у 70-х і 80-х роках в результаті позичок найбіднішими країнами коштів для модернізації та розвитку демократії, згодом багаті країни-кредитори зажадали повернення позик. Завдання, встановлені так звані «рухом антизаборгованості», були спрямовані на підтримку найбідніших країн у всьому світі. На жаль, можна констатувати відсутність інтересу до цих ідей і процесів з боку найбагатших країн світу, які часто не відчують моральної відповідальності за ситуацію, що виникла у країнах Півдня [0].

Деякі боржники, наприклад Мексика, через кризу оголосили про свою фінансову неспроможність повернути борги. Спеціальним рішенням міжнародних організацій (наприклад, в рамках програм структурної перебудови (Structural Adjustment Programmes) вдалося змінити умови заборгованості, що, в свою чергу, дозволило МВФ і СБ отримати вплив на внутрішні рішення. Водночас, антиборгові організації стверджували, що борг країн, які вони представляли, було неодноразово повернуто країнам-кредиторам ще у часи колоніалізму. Ті кошти, що було надано латиноамериканським країнам, у кінцевому результаті були витрачені на модернізацію національної армії, яка часто використовувалась для придушення протестів, та на підтримку проектів, що нищили навколишнє середовище. Як приклад можна розглядати газовий проект у Перу, який фінансувався за рахунок кредитів, і реалізація якого викликала погіршення стану навколишнього середовища та епідемію [0, s. 61]. Відтак, вимога повернення коштів, які в результаті принесли значну шкоду суспільствам латиноамериканських країн, ще більше обурювала представників антиглобалізаційного руху за екологію.

На аналогічній основі працював з кінця 80-х років загальносвітовий рух під назвою Справедлива торгівля (Fair Trade) [0, p. 17]. Основним мотивом цього об'єднання також є допомога найбіднішим країнам Півдня. Різні типи локальних ініціатив в Бразилії, Мексиці (зокрема, організація Comercio Justo, заснована у 1996 році, і яка об'єднує 34 неурядових організацій,

імпортерів і торгівлі мережі в Іспанії та Мексики), Міжнародна асоціація справедливої торгівлі (International Fair Trade Association) прагнули того, щоб утримати справедливі ціни на продукти, які імпортують країни Латинської Америки. Основні принципи справедливої торгівлі засновані на наступних тезах: справедлива ціна для виробників з урахуванням місцевих умов; усунення торгівельних посередників; справедлива оплата праці і гідні соціальні умови; демократичне управління на основі принципів колективної участі та соціальної відповідальності; підвищення конкурентоспроможності у торгівлі; освіта, що направлена на підвищення обізнаності споживачів (для закупуваної продукції і виробників) [0, s. 62].

Безперечно, рухи за списання заборгованості та справедливої торгівлі в своїх діях виходять за рамки протесту. Запропоновані ними альтернативи не відповідають інтересам більшості потужних фінансових організацій. Рух Fair Trade став дуже популярним в Латинській Америці внаслідок існування численних бар'єрів у продажу продукції в європейських країнах і США [0, p. 180-183].

Для латиноамериканського регіону характерний також урядовий (або державний) альтерглобалізм, який передбачає систему інститутів та інституцій та побудову стосунків між державами і урядами у різних сферах [0]. Тут доречно згадати про створений у 2004 році і остаточно названий у 2009 р. проект ALBA – Alianza Bolivariana para las Américas (Боліваріанський альянс для Америки) та у 2008 р. – UNASUR (Союз південноамериканських націй). На нашу думку, важливою відмінністю антиглобалістичних тенденцій є громадські рухи, що безпосередньо не включені у державний механізм, оскільки вони можуть впливати на нього тільки шляхом виборів, референдумів та інших форм народної участі у процесі ухвалення рішень. На противагу цьому володіння владними повноваженнями дає можливість безпосередньо приступити до реалізації альтернативного шляху, переслідуючи ті самі цілі, що й суспільні антиглобалістські рухи.

ALBA була запропонована президентом У. Чавесом в якості альтернативного шляху розвитку регіону з метою побудови механізмів для створення кооперативних переваг між націями та подолання нерівності між країнами. Альтернатива ґрунтувалася на взаємодії компенсаційних фондів для ліквідації економічної нестабільності, що ставить слабкі країни у невідгідне становище, порівняно з найсильнішими державами. Тому, пріоритетом для ALBA стала інтеграція країн Латинської Америки і переговорні процеси в субрегіональних блоках, що дозволило укласти стратегічні союзи та сформувані спільні позиції у переговорному процесі на міжурядовому рівні [0, с. 132]. Цей геополітичний проект був, у першу чергу, направлений проти проамериканського проекту Американської асоціації вільної торгівлі – ALCA (Área de Libre Comercio de las Américas).

У. Чавес неодноразово позиціонував себе як лідер руху за звільнення від північноамериканського неоколоніалізму, інструментом якого він вважав ALCA. Економічним фундаментом успіху Латинської Америки за проектом ALBA повинна стати, в першу чергу, енергетична інтеграція. Нафтогазові компанії Венесуели,

Бразилії, Еквадору, Мексики, Тринідад і Тобаго, Аргентини і Куби планували об'єднатися у єдину багатонаціональну формацію, структури якої мали б знаходитися у державній власності, функціонувати на паритетних засадах і не залежати від центрального контролюючого органу, як це має місце у ТНК. Початком практичної діяльності в межах ALBA стало співробітництво між Кубою і Венесуелою. 29 червня 2005 р. між Венесуелою і 14 країнами карибського регіону було підписано угоду у нафтовій сфері, що передбачала прямий нафтовий експорт з Венесуели у карибський регіон на пільгових умовах з метою уникнення витрат на посередницькі послуги. Проте, після смерті У. Чавеса дієвість ALBA значно зменшилась [0].

Не можна обійти увагою альтерглобалістичних тенденцій навколо МЕРКОСУР та Андського співтовариства. 8 грудня 2004 р. була підписана спільна декларація 12 південноамериканських країн про утворення нового торгового і політичного союзу – Південноамериканського співтовариства націй. 30 вересня 2005 р. у м. Бразилія У. Чавес наголосив на протиріччях з принципових питань інтеграції і запропонував перейменувати це об'єднання в UNASUR, що, на його думку, більшою мірою відповідало б такому зразку, як ЄС у Європі. Ті ж само лідери, що підтримали ALBA, зову представляли регіон. У підсумку була прийнята досить стримана декларація, що передбачала збереження інститутів як МЕРКОСУР, так і Андського співтовариства, а в економічному плані було поставлено за мету утворити Південноамериканську зону вільної торгівлі (ЗВТ).

Водночас набирає силу й інша тенденція: укладення двосторонніх договорів про вільну торгівлю з США (в цьому суть «полегшеної» ALCA). З 1 січня 2006 р. вступив у силу договір про ЗВТ між США і Центральноамериканськими країнами – САФТА. Інтенсифікувався переговорний процес про ЗВТ між США і Андськими країнами – Еквадором, Колумбією, Перу і Болівією. Щоб цьому зарадити, У. Чавес реалізував низку альтерглобалізаційних ініціатив, що були скеровані проти ALCA, серед яких: Південноамериканський банк, Організація південноатлантичного договору, регіональний Міжнародний гуманітарний фонд, Латиноамериканський валютний фонд, Латиноамериканське інформаційне агентство Telesur.

Попри ґрунтовний аналіз альтерглобалістичного проекту ALBA у наукових працях, поза увагою науковців залишається ще більш потужне об'єднання UNASUR, яке сприймається переважно як більш нейтральний альтерглобалістичний проект, однак, яке своїми метою і завданнями посилює альтерглобалістичні позиції латиноамериканських держав, а після пригальмовування альтерглобалістичних починань (в результаті смерті Уго Чавеса) позиціонує себе у якості найвпливовішого гравця не лише на теренах західної півкулі, а й в усьому світі.

Подібно до ALBA, пріоритетами UNASUR стали: політичний діалог, соціальна політика, освіта, енергетика, інфраструктура і навколишнє середовище. До пріоритетів об'єднання було віднесено й підтримку миру та безпеки, усунення соціально-економічної нерівності, соціальна інтеграція, зміцнення демократії та скорочення

ня асиметрії в контексті зміцнення суверенітету і незалежності держав [0; 0].

Протягом двох засідань Південноамериканського співтовариства націй, проведених у 2005 році в м. Бразиліа та Кочабамба, лідери країн-членів встановили стратегію та план дій для реалізації спільного порядку денного та врахування можливостей та викликів [0]. У квітні 2007 року на острові Маргарита (Венесуела) відбувся перший південноамериканський енергетичний саміт. Після того, як було затверджено договір UNASUR від 23 травня 2008 р., роль Першого тимчасового Президента взяла на себе Мішель Бачелет, президентка Чилі. У 2009 році тимчасовим президентом об'єднання став еквадорський президент Рафаель Корреа, і з його приходом було розпочато боротьбу з наркотрафіком, розвиток інфраструктури, освіти, культури, науки, технологій та інновацій. Наступного року Нестор Кіршнер був призначений першим генеральним секретарем UNASUR на період у два роки. В цей період відбулося розширення спектру заходів політики співпраці з ЄС. Водночас, було створено Раду південноамериканської економіки та фінансів.

UNASUR просуває сьогодні серію довгострокових проєктів, які будуть інтегрувати в Південну Америку за формою і змістом: зокрема, проєкти будівництва міжокеанського шосе, яке відкриває прохід Бразилії до Тихого океану, створення вільної торгівлі і в майбутньому, ймовірно, єдиної валюти.

Важливим видається висновок латиноамериканського дослідника Мігеля Анхель дель Посо (Miguel Ángel del Pozo) про те, що для протистояння як регіональним так і глобальним викликам та, водночас, позбавлення домінуючого впливу США необхідно об'єднати зусилля держав латиноамериканського регіону шляхом налагодження політичного діалогу [0]. Інший дослідник, Ернесто Веліт (Ernesto Velit), переконує, що UNASUR може перетворити регіон на геополітичного гравця з аналогічною до Європейського союзу вагою, адже за своїм економічним і політичним потенціалом держави, що входять до UNASUR, достатньо близькі до ЄС. Дієві альтерглобалізаційні кроки об'єднання супроводжувалися рішенням від 23 травня 2008 року про створення регіонального представницького органу на зразок Європарламенту. 16 грудня 2008 року в м. Сальвадор (Бразилія) на позачерговому саміті UNASUR було створено Південноамериканську раду оборони (South American Defense Council), дорадчий і координаційний механізм якої спрямований на забезпечення умов для зниження напруженості на континенті. Реагуючи на ситуацію безпеки в Південній Америці, UNASUR намагається подолати розбіжності у субрегіональних режимах безпеки. Крім того, нова архітектура безпеки реагує на інтерес важливих країн Південної Америки (особливо Бразилії та Венесуели), відокремлюючи південноамериканський режим безпеки від режиму безпеки півкулі з метою стримати США від надмірного впливу в Південній Америці.

Після обрання тимчасовим головою UNASUR чилійського лідера Мішель Бачелет, остання назвала новий блок «інституцією, що підсилить позиції регіону в XXI столітті», і в цьому процесі чилійський лідер закликала своїх колег «докласти всі сили для того, щоб UNASUR запрацював».

На наш погляд, в сучасних умовах UNASUR може виконати функцію альтерглобалізаційного інтеграційного утворення геополітичного характеру з механізмами та повноваженнями наддержавної влади, ставши реальним центром сили у Латинській Америці.

Отже, потрібно погодитися, що латиноамериканський регіон є дуже важливим у розвитку як антиглобалістського, так і альтерглобалістського рухів. Латиноамериканські антиглобалістські організації відзначилися рішучістю та активним спротивом політиці міжнародних регіональних організацій (NAFTA), що лише підсилює урядовий альтерглобалізм.

Найбільш дієвими альтерглобалізаційними тенденціями потрібно вважати дії держав і урядів латиноамериканського регіону проти нав'язування ліберальних тенденцій найрозвинутіших країн, передусім США. Спротив таким тенденціям реалізовується у контексті інтеграції країн в ALBA та UNASUR. В сучасних умовах UNASUR має шанси функціонувати у якості альтерглобалізаційного латиноамериканського інтеграційного утворення геополітичного характеру, опікуючись не лише культурними і соціальними проблемами, але й володіючи ознаками наддержавної влади, вирішувати питання ще й у регіональній енергетичній, безпековій, економічній сферах.

Розвинутий антиглобалістський суспільний рух у країнах Латинської Америки створює надзвичайно сприятливий ґрунт для посилення геополітичних альтерглобалістських тенденцій, а відстеження його динаміки залишається важливим завданням для вітчизняних наукових досліджень латиноамериканського регіону.

Список використаних джерел

1. Коржов А. Ю. Региональные особенности альтерглобалістского движения / А. Ю. Коржов // Культура народов причерноморья. – 2013. – № 263. – С. 130-134.
2. Майданик К., Пятаков А. Альтерглобалістское движение в Латинской Америке: исторические корни, структура, борьба против проекта ALCA // <http://saint-juste.narod.ru/maidanik2.html>
3. Постол О. Альтерглобалізм як соціально політичний феномен сучасності / Олена Постол // <http://social-science.com.ua/article/801>
4. Пятаков А.Н. Латиноамериканский альтерглобалізм – новый фактор региональной политики: дис. ... кандидата политических наук: 23.00.04 / Пятаков А. Н.; [Ин-т Латинской Америки РАН]. – Москва, 2007. – 210 с.
5. Трофименко М. Особливості діяльності антиглобалізаційних організацій на регіональному рівні / М. В. Трофименко // <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/31685/37-Trofimenko.pdf> – С. 395-410.
6. Шепелев М. Альтерглобалізм // Геополітика: енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. – К.: Знання України, 2012. – С. 24-26.
7. Caouette D. Globalization and Alterglobalization: Global Dialectics and New Contours of Political Analysis? / D. Caouette // Kasarinlan: Philippine Journal of Third World Studies. – 2010. – № 25 (1-2). – P.49-66.
8. Kellogg P. Regional Integration in Latin America: Dawn of an Alternative to Neoliberalism? / Paul Kellogg // New Political Science. – Toronto, 2007. – V.29. – N2. – P.187-209.
9. Massiach G. World Developments and «Alter-Globalism» / Gustave Massiach // Alternatives international. – 2007. – Monreal. – Mode of access: URL: <http://www.alterinter.org/spip.php?article3812> – Title from the screen.
10. Milani C. Political ecology, environmental movements and transnational contention in Latin America / C. Milani // RGSA – Revista de Gestão Social e Ambiental. – 2009. – V.3. – № 2. – P.141-159.
11. Miliszewski K. Antyglobalizm w Ameryce Łacińskiej / Kamil Miliszewski // Polityczne problemy Ameryki Łacińskiej / Red. Jacek

Knopek. – Toruń, 2012. – S.47-66.

12. Murray D.L., Reynolds L.T., Taylor P.L. The future of Fair Trade coffee: dilemmas facing Latin America's small-scale producers / D.L. Murray, L.T. Reynolds, P.L. Taylor // *Development in Practice*. – 2006. – Volume 16. – № 21. – P.179-192.

13. Paradowski R. Ameryka Łacińska jako laboratorium alterglobalizmu // *Ameryka Łacińska*. Kwartalnik analityczno-informacyjny. – 2007. – № 3-4. – S.5-9.

14. Perspectivas de la UNASUR – Mode of access: URL: <http://moeausb.wordpress.com/2012/02/14/perspectivas-de-la-unasur/> – Title from the screen.

15. Pleyers G. Alter-globalization Becoming Actors in the Global Age» / G. Pleyers // *Global civil society*. – 2012. – P.166-181.

16. Reynolds L.T., Long M.A. Fair/Alternative trade: historical and empirical dimensions // *Fair trade: the challenges of transforming globalization* / Red. L.T. Reynolds, D.L. Murray, J. Wilkinson. – Oxon-New York, 2007. – P.3-31.

17. Rojas A. Ameryka Łacińska na rozdrożu. Ruchy społeczne i śmierć nowoczesnej polityki. – Warszawa, 2008. – 124 s.

18. Starnawski M. Alterglobalizm w poszukiwaniu nowej wielkiej narracji / M.Starnawski // *Spotkania z utopią w XXI wieku* / red. P. Żuk. – Warszawa, 2008. – S.161-182.

19. Tagle Y.R., Patomäki K.S. The Rise and Development of the Global Debt Movement A North-South Dialogue / Y.R. Tagle, K.S. Patomäki. *Civil Society and Social Movements Programme Paper*. – 2007. – № 28. – 48 p. // [http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/%28httpAuxPages%29/2A35FE558DCA39A0C12572C9002F6D79/\\$file/Reyes.pdf](http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/%28httpAuxPages%29/2A35FE558DCA39A0C12572C9002F6D79/$file/Reyes.pdf)

20. UNASUR y la geopolítica internacional – Mode of access: URL:<http://www.aporrea.org/internacionales/a101339.html> – Title from the screen.

21. UNASUR, raise the flame to hold the spirit [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://english.geopolitics.ro/unasur-raise-the-flame-to-hold-the-spirit/>

22. Went R. Globalization. Neoliberal challenge, radical responses / Robert Went. – London-Sterling, 2000. – 170 p.

References

1. Korzov A.Y. Regionalnye osobennosti alterglobalisticheskogo dvizeniya / A.Y. Korzov // *Kultura narodov prichernomoriia*. – 2013. – № 263. – S.130-134.

2. Majdanik K., Piatakow A. Alterglobalistdcoe dvizenie v Latinsky Amerike: istoricheskie korni, struktura, bor'ba protiv proekta ALCA // <http://saint-juste.narod.ru/maidanik2.html>

3. Postol O. Alterglobalizm jak social'no politychnyj fenomen suchasnosti // <http://social-science.com.ua/article/801>

4. Piatakow A.N. Latiniamerikanskiy al'terglobalizm – novyj faktor regionalnoj polityki: dis. ... kandidata politicheskikh nauk: 23.00.04 / Piatakow A.N. [In-t Latinskoj Ameriki RAN]. – Moskva, 2007. – 210 s.

5. Trofimenko M. Osoblyvosti diial'nosti antyglobalizacynnych organizacij na regional'nomu rivni / M.V. Trofimenko // <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/31685/37-Trofimenko.pdf>

6. Shepelev M. Al'terglobalizm // *Geopolitika: encyklopediia / za red. Chl.-kor. NAPN Ukrainy, d-ra filoz. nauk, prof. Y.M. Sulimy*. – K.: Znanja Ukrainy, 2012. – S.24-26.

7. Caouette D. Globalization and Alterglobalization: Global Dialectics and New Contours of Political Analysis? / D. Caouette // *Kasarinlan: Philippine Journal of Third World Studies*. – 2010. – № 25 (1-2). – P.49-66.

8. Kellogg P. Regional Integration in Latin America: Dawn of an Alternative to Neoliberalism? / Paul Kellogg // *New Political Science*. – Toronto, 2007. – V.29. – N2. – P.187-209.

9. Massiach G. World Developments and «Alter-Globalism» / Gustave Massiach // *Alternatives international*. – 2007. – Monreal. – Mode of access: URL: <http://www.alterinter.org/spip.php?article3812> – Title from the screen.

10. Milani C. Political ecology, environmental movements and transnational contention in Latin America / C. Milani // *RGSA – Revista de Gestão Social e Ambiental*. – 2009. – V.3. – № 2. – P.141-159.

11. Miliszewski K. Antyglobalizm w Ameryce Łacińskiej / Kamil Miliszewski // *Polityczne problemy Ameryki Łacińskiej* / Red. Jacek Knopek. – Toruń, 2012. – S.47-66.

12. Murray D.L., Reynolds L.T., Taylor P.L. The future of Fair Trade coffee: dilemmas facing Latin America's small-scale producers / D.L. Murray, L.T. Reynolds, P.L. Taylor // *Development in Practice*. – 2006. – Volume 16. – № 21. – P.179-192.

13. Paradowski R. Ameryka Łacińska jako laboratorium alterglobalizmu // *Ameryka Łacińska*. Kwartalnik analityczno-informacyjny. – 2007. – № 3-4. – S.5-9.

14. Perspectivas de la UNASUR – Mode of access: URL: <http://moeausb.wordpress.com/2012/02/14/perspectivas-de-la-unasur/> – Title from the screen.

15. Pleyers G. Alter-globalization Becoming Actors in the Global Age» / G. Pleyers // *Global civil society*. – 2012. – P.166-181.

16. Reynolds L.T., Long M.A. Fair/Alternative trade: historical and empirical dimensions // *Fair trade: the challenges of transforming globalization* / Red. L.T. Reynolds, D.L. Murray, J. Wilkinson. – Oxon-New York, 2007. – P.3-31.

17. Rojas A. Ameryka Łacińska na rozdrożu. Ruchy społeczne i śmierć nowoczesnej polityki. – Warszawa, 2008. – 124 s.

18. Starnawski M. Alterglobalizm w poszukiwaniu nowej wielkiej narracji / M.Starnawski // *Spotkania z utopią w XXI wieku* / red. P. Żuk. – Warszawa, 2008. – S.161-182.

19. Tagle Y.R., Patomäki K.S. The Rise and Development of the Global Debt Movement A North-South Dialogue / Y.R. Tagle, K.S. Patomäki. *Civil Society and Social Movements Programme Paper*. – 2007. – № 28. – 48 p. // [http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/%28httpAuxPages%29/2A35FE558DCA39A0C12572C9002F6D79/\\$file/Reyes.pdf](http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/%28httpAuxPages%29/2A35FE558DCA39A0C12572C9002F6D79/$file/Reyes.pdf)

20. UNASUR y la geopolítica internacional – Mode of access: URL:<http://www.aporrea.org/internacionales/a101339.html> – Title from the screen.

21. UNASUR, raise the flame to hold the spirit [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: URL: <http://english.geopolitics.ro/unasur-raise-the-flame-to-hold-the-spirit/>

22. Went R. Globalization. Neoliberal challenge, radical responses / Robert Went. – London-Sterling, 2000. – 170 p.

Plevako I.G., Ph.D. in History, Senior lecturer School of International Relations «Ostroh Academy» National University (Ukraine, Ostrog), ihor.plevako@oa.edu.ua

Latin American geopolitical alter-globalism and social anti-globalism

The major goal of the research was to define special features of anti-globalization and alter-globalization processes in Latin American countries.

The methodology used in the research included politics descriptive, normative ideology and hypothesis creative methods, as well as elements of forecasting analysis. System approach was employed to identify factors affecting the behavior of Latin American states in current situation. Formal observation and comparative methods helped weigh the role of actors in LA, taking into account their potential in resistance to the challenges of globalization.

Latin American governments' activities against liberal policies imposed by the developed world were proven to be the most effective alter-globalization trends in LA geopolitics. Integration institutions such as ALBA and UNASUR are regarded as the most effective instruments of anti-globalization. In the article the author argues that developed anti-globalization movement in Latin American countries has contributed significantly to the reinforcement of alter-globalization trends in LA geopolitics.

Keywords: geopolitics, Latin America, Latin American anti-globalization and alter-globalization movements, international relations in Latin America.

Плевако И. Г., кандидат исторических наук, доцент кафедры международных отношений, Национальный университет «Острожская академия» (Украина, Острог), ihor.plevako@oa.edu.ua

Латиноамериканский геополитический альтерглобализм и общественный антиглобализм

Целью научной статьи стало определение характерных признаков антиглобализационных и альтерглобализационных процессов в странах Латинской Америки.

В исследовании были использованы политико-описательный, нормативно-идеологический, нормативно-гипотезотворческий, а также аналитико-прогностические методы. Системный подход, позволил выявить причинно-следственные связи, а также проанализировать детерминанты, которые повлияли на поведение отдельных латиноамериканских государств в современных условиях. Послужили раскрытию темы и формальные методы наблюдения и сравнения, которые позволили оценить место латиноамериканских стран с учетом их потенциала и устойчивости к вызовам глобализации.

Доказано, что наиболее действенными альтерглобализационными геополитическими тенденциями можно считать действия правительств латиноамериканского региона в контексте интеграционных механизмов ALBA и UNASUR. Выявлено, что развитое антиглобалистское общественное движение создало благоприятную почву для усиления геополитических альтерглобалистских тенденций в странах Латинской Америки.

Ключевые слова: геополитика, Латинская Америка, латиноамериканский антиглобализм, латиноамериканский альтерглобализм, международные отношения в латиноамериканском регионе.

* * *